

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.
II. emelet, 18. ajtó,hová az előfizetési pénzek,
kéziratok és fölszólamlások
küldendők.Bérmertelen levelek el nem
fogadjatnak.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.

ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMÜVELŐDÉSI

HETILAP.

Előfizetési díj:

Egy évre . . . . . 6 frt
Fél évre . . . . . 3 „
Negyedévre . . . . . 1 „ 60 kr.
Egyes szám . . . . . 12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos petitsor 10 kr
Többszörös hirdetésnél 7 „
Nyilttér sorja . . . . . 20 „
Bélyegdíj . . . . . 30 „
minden beigtatás után.

Felelős szerkesztő: Zsengeri Samu.

Megjelenik hetenként egyszer.

Tartalom: A b róli függetlenség elve a tiszta-eszlári ügyben. Benedictustól. — Az ügyetlenek. — Egy antiszemita plebános. — Az izraelita hitfelekezeti iskola és a vallástanítás. Schlesinger Lipóttól. — Bibliafejtegetési tanulmányok. Steiner Ignácztól. — A tiszta-eszlári büntény. — Levelezések. — Különfélék — Szerkesztői posta. — Hirdetés.

Mai számunk technikai akadályok következtében késet el.

Tisztelettel kérjük lapunk azon t. előfizetőit, kik még hátralékban vannak, hogy sziveskedjenek hátralékaikat minél előbb beküldeni.

A birói függetlenség elve a tiszta-eszlári ügyben.

Az igazságügyi politikának egyik vezérelve: az igazságszolgáltatás helyes gyakorlásának és sikerességének előfeltételül elfogadott birói önállóság — és függetlenség; — azon önállóság és függetlenség ugyanis, melynek alapján a birói tisztre hivatott egyének ezen tisztüket teljesen függetlenül — azaz minden bárhonnán jövő törvényellenes korlátozástól és pressiótól menten — egyedül tiszta meggyőződésük és lelkiismeretük szerint gyakorolhassák s eljárásukban és ítéleteikben csupán a fennálló törvények s senki másnak parancsait követhessék.

A bíróságnak csakis ilyenmü önállósága és függetlensége felelhet meg a művelt népek bírósági szervezete, törvénykezése — a szabadság és alkotmányosság — szóval a valódi jogállam természetének, követelményeinek és eszméjének.

Mit tapasztalunk azonban e tekintetben a kedélyeket már hónapok óta fogva tartó rejtélyes tiszta-eszlári ügyben?

A kormány kötelességérzeténél, bölcs tapintatánál és törvény iránti tiszteleténél fogva teljesen önálló, független és szabad folyást enged a kérdéses bünvizsgálatnak, jogtalan beavatkozástól, az illető birói közegeket eljárásukban befolyásoló intézkedésektől tartózkodik s a maga részéről mindent megtesz arra nézve, hogy még látszatát is elhárítsa annak, mintha az említett bünvizsgálattal megbízott birói közegeket befolyásolná.

Nem úgy azonban az antiszemiták és az ezek elveit követő hirlapok.

Ezek a valódi tényálladék elferdítésével, álhírek közzétételével, a fajgyűlöletnek a polgárok kebelében már előlegesen elhintett magvát érlelésre segítik, a zsidók ellen izgatnak s — a mi fő — a népben a ritualis gyilkosság iránti hitet növelik oly célból, hogy maguknak teljesen zsidóellenes közvéleményt alkotván, az erre való hivatkozással, az említett bünvizsgálattal megbízott birói közegeket befolyásolhassák és az által magát a vizsgálatot is egészen más, a dolgok természetes rendje szerint eltérővel teljesen ellenkező irányba terelhessék, melynek szélja: minden áron ritualis gyilkosságot constatálnak.

Hogy mily eszközökkel élnek e célból az antiszemiták és organumaik, azt mindenki tudja. Meglepő a dologban csak az, hogy bár törvénytelenekként ismeretnek mindenki által, az azokkal való élés megakadályozására sem a kormány, sem a legislativa, sem a sajtó, sem pedig az ügyészség részéről még sem történt semmi.

Avagy tán nem jogtalan beavatkozás, törvényellenes pressio az antiszemiták és organumaik azon eljárása, hogy a kérdéses ügyben tett minden birói lépést, intézkedést nyilvános discussio tárgyává tesznek, azokat a merev egyoldalúság, elfogultság és fajgyűlölet álláspontjából bonczkés alá vevén, ha intentióik céljaiknak meg nem felelők, a legnagyobb vakmerőséggel kárhoztatják, sőt magukat az illető birói tagokat is a legszemtelenebb sértésekkel illetik?

Nem-e jogszolgáltatásunk, birói szervezetünk — szóval igazságügyünk reputatioja elleni merénylet az azok részéről, a kik — mint az antiszemiták és organumaik — a birói titkokba erőszakosan és jogtalan módon behatolnak, onnan tényeket meritenek, melyek — ha alkalmatlanok — általuk szükség esetén alávaló céljaik mértéke szerint kiszabhatnak s oly alakban közzöltetnek n nyilvánossággal, hogy minden becsületes és jóra való honpolgár majdnem kétségbe esik a hazai bíróság önállóságának és függetlenségének gondolatánál?

Bármily uton-módon s bárkitől származzék is a korlátozás vagy pressio, — legyen az a kormány vagy parlament, testület vagy egyes párt stb. — mindig jogtalan s jaj annak az államnak, a hol a bíróság részére a kellő önállóság és függetlenség biztosítva nincsen! De százszorta nagyobb jaj annak az áilamnak, a hol a bíróság meggyőződése és lelkiismerete körén kívül keresi és találja eljárásának impulsáit, irányát! Áldás

helyett átkot, igazság helyett jogtalanságot, béke helyett örökös czivódást s jogbátortalanságot, jóllét helyett fekélyt hoz a fejére, melynek előbb-utóbb marta-léka lesz!

Mint a hajó, melynek kormányosa a kitört viharal szemben nem a körülmények-, nem lelki- és szakismerete-, nem továbbá meggyőződése- és tapasztalatai-sugallta irányban tartja a kormányt, hanem lélekjelenlétét vesztve a kétségbeesett utasok eszeveszett tanácsa felé hajol s e szerint jár el: úgy alá kell sülyednie, tönkre kell mennie azon állam hajójának is, melynek igazságszolgáltatása oly kezekbe van lerakva, melyek mozgató ereje nem önnönmagukból, hanem idegen, hivatlan és avatatlan külbehatásból ered!

Hogy Magyarország jogszolgáltatása ily állapot-hoz közelállónak mondatik, arra nézve elég indokot szolgáltatott a tiszta-eszlári ügy körül követett eljárás és az erre gyakorolt zsidóellenes eljárás. Tény az, hogy a magyar igazságszolgáltatás iránti bizalom meg van ingatva s hogy hitele a külföld előtt teljesen tönkre van téve.

Napról-napra olvassuk a hajmeresztő dolgok egész sorát, melyek mindannyian a ritualis gyilkosok bűnpártoló ligája, — a hulla csempésző sakterek bérenczei, a keresztény vértől pirosult ritualis szennyfürdő, — a kagal — stb. stb.-ről a legvérengzőbb színben szólanak; naponta érezzük hatását a durva, fanaticus és a zsidókat úgy, mint az egész ország reputatioját tönkretevő, az igazságot, szabadságot, jogegyenlőséget lábbal tipró gaz befolyásnak, melyet az antiszemita a nép kebelére, a tiszta-eszlári ügy vizsgálatával megbízott közegekre gyakorolnak; előttünk fekszik a vádlottak legujabb kérvénye, mely élő commentárja az antiszemita befolyás szomorú következményeinek; s — szemünk előtt lebeg jogszolgáltatásunk, igazságügyünk, jogállapotunk szörnyképe!

Tisztelet és becsület az oly kormánynak, mely a birói függetlenség elve előtt meghajolván, annak bármily uton való megsértésétől óvakodik. De mit kell tartanunk az olyan kormányról, mely tétlen indifferentismusból még akkor sem lép ki, a midőn a birói függetlenséget mások, idegen tényezők illetéktelen befolyása által agyongázolva látja — oly ügyben és oly körülmények között, mely úgy többé nem egyedül a mi, hanem egész Europa, az egész civilizált világ, az egész emberiség közös ügye és mely körülmények égető szükségként hangosan kívánják a kormány mint a jogszolgáltatás örökének közbenjárását, beavatkozását?

E kérdés megfejtése egyelőre lehetetlen.

Azért is várjuk be válaszát az igazságügyminiszternek Mezey Ernő országgyűlési képviselő ur interpellatiojára, s — ltéljük azután!

Benedictus.

A z ü g y e t l e n e k .

Ily czimvel közölt a Kolozsvárott megjelenő „Ellenzék“ f. hó 15-én egy czikket, melyben igazi antiszemita módra megleczkérteti a zsidókat, szemükre lobbantván mind azon vádat, a mikkel a tiszta-eszlári rémdráma szín-

rehozatala óta minden valamire való antiszemita lap elő szokott állani.

Már annyira megszoktuk ezen minden jobb érzést sértő vádat, hogy szóra sem méltatnók az „Ellenzék“ expektoratioit, ha nem erőlködnék annyira undok vádjaikat és fertelmes rágalmaikat jóakaró tanácsokként feltüntetni.

E kétszínűség, az antiszemita fő jellemvonása, arra késztet bennünket, hogy a jóakaró tanácsokat valódi értékekre leszállítsuk s jóakarónknak a megérdemelt hálával adózzunk.

Az „Ellenzék“ szerint mindent megteszünk a vizsgálat kijátszására s a bűn elpalástolására. Az eltűnt leány helyébe ujakat állítunk. . . . . Védőkül Magyarország legnevesebb ügyvédeit megnyerjük s teménytelen pénzt áldozunk, hogy nagyterjedelmű védíratuk megjelenhessék stb.

Ha nyiltan bevallott antiszemitával volna dolgunk, röviden azt felelnők mind ezekre, hogy alávaló hazug rágalmak, miket csak a minden szemérmert, jogérzetet és emberséget nélkülöző antiszemita horda tudott kitalálni és felőlünk terjeszteni; de jóakarónkkal szemben kimélete-sebbeknek kell lennünk. Megsugjuk tehát neki, hogy magunk is tökéletesen meg vagyunk róla győződve, miszerint itt oly tervszerű bűnpalástolás történt, mely páratlan az ó és ujabbkori bűnügyi történetben s azért a legnagyobb bűnügyi bírakat is csodálatba ejti, csak hogy az a bűnpalástolás nem a zsidók, hanem az antiszemita részéről történt.

Nagy dolgoknak jöttek nyomára és csak napok választanak el bennünket azoknak végképeni kiderítésétől. Kiváncsiak vagyunk tudni, mit szól majd az „Ellenzék“, ha meg fogja tudni, hogy az állítólagos ritualis gyilkosságot oly emberek követték el, a kik családfájákat egyenesen Árpádtól származtatják fe s hogy illetéktelen jámbor keresztény emberek voltak azok is, kik az álhullákat leusztatták a Tiszán, miután az igazi hullát eltorzítva és felismerhetlenné téve, örökre vélték az anyaföldnek átadni.

S miután a titkot elárultuk, úgy hisszük, az „Ellenzék“ is el fogja ismerni, hogy az ily gaz raffineriával szemben, csak az ország legnevesebb ügyvédjei képesek az igazságot kideríteni s mert azt minden józan eszű ember tudja, nem lehetetlen, hogy az ártatlan vádlottak szabadon maradt családtagjai magok is rájöttek, hogy az ország legjobb ügyvédeit kell felszólítani a védelemre, a felszólítottaknak pedig volt annyi emberségök, jogérzetök és felebaráti szeretetök, hogy a felszólításnak engedtek, hisz jól tudták, hogy ez esetben nem csak a zsidók purifikálásáról van szó, hanem az ország tönkre tett reputatioját is kell helyreállítaniok.

Honnét tudja az „Ellenzék“, hogy a zsidók teménytelen pénzt áldoznak, hogy a védők nagyterjedelmű védíratok megjelenhessenek a „Nemzet“. Egyetértés“, „Pester Lloyd“. „Pester Journal“ és „Pesti Hirlap“ czimű napilapokban, valósággal fel nem foghatjuk; de biztosítjuk, hogy igen jó provisióra tehet szert az említett lapok kiadói részéről, ha megmondja nekik, hol vehetik fel azt a teménytelen pénzt, melyet a zsidók e célra szántak, mert eddig még a nyomdafestéket sem térítették meg nekik, melyet a terjedelmes védíratok kinyomására fordítottak.

De ilyenek az antiszemita; vádolnak, rágalmaznak és becstelenitenek a nélkül, hogy állításaikat a legcsekélyebb bizonyítékkal be tudnák igazolni. Mit törődnek ők polgártársaik becsületével, családi boldogságával sőt életével, ha céljaik eléréséről van szó? Hisz a cél szentesíti az eszközt, szentebb eszköz pedig alig lehet a ritualis gyilkosságnál.

Azt meg kell hagyni az antiszemita erkölcs-gyilkosoknak, hogy a terv szövésében nagy ügyességet fejtettek ki s e tekintetben igazat kell adnunk az „Ellenzék“-nek,

hogy mi voltunk az ügyetlenek, mert gaz tervöket át nem birtuk látni; de valjon azoknak fog-e bennünket még akkor is tartani, ha ez ügyesen szőtt tervből az sül majd ki, hogy az antiszemitizmus a vallástalanság, hazafiatlanság és embertelenség görgyülete, arra valóban kíváncsiak vagyunk.

Mi is — az „Ellenzék“ szavaival élve — azt hisszük, hogy az ily vád ellen mindig elég az a tény, hogy ily bűntények nem fordulnak elő rendszeresen, tehát csak a hitvány antiszemitaáknak lehet hozzá közök. Miért nem hagyták tehát az utóbbiakkal solidaritásban nem álló keresztény polgártársak a dolgot szabad menetére, hanem szintén magukévá tették.

Az ügyetlenek!

Egy antiszemita plebános.

Garay Alajos, egykori pécsi képezdei tanár, jelenleg d.-szekcsői plebános, ki, úgy hisszük, a hasonnevű nagyhirű költő fivére, már jó idő óta különféle lapokban nem csak azt iparkodik statistikailag bebizonyítani, hogy a zsidók tönkre teszik az országot s elnyomják a magyar nemzetet, hanem a „Függetlenség“-ben közzé tett egyik cikkében azt is állítja, hogy Tisza-Eszláron okvetlen ritualis gyilkosságnak kellett történni, mert — ugymond — legjobb bizonyíték erre nézve az, hogy a vádat az egész zsidóság magára vette.

Már megbocsát a tisztelendő lelki atya, ha egy kissé furcsa példával iparkodunk bebizonyítani, mily téves az ő conclusioja. Tegyük fel, mi természetesen kath. papnál lehetetlen, hogy volna a tisztelendő urnak felesége, és egy sereg gyermeke, kik közül az egyiket gyülné és folyton üldözgetné. Az anya és testvérek, kik a szegény üldözött gyermek ártatlanságáról meg vannak győződve, fájlalva a rajta elkövetett igazságtalanságot, védelmére kelnek s ime a plebános ur ebből nem csak azt következtetné, hogy a szegény gyermek ellen emelt vádak valók, hanem azt is, hogy az anya és testvérek is vele egy gyékényen árulnak és gonosz tettében részesek is.

Már az bizony egy kissé furcsa logika, különösen, ha a szeretet vallásának papja gondolkozik úgy. Pedig ez a hasonlat egy csöppet sem sántít még az ismeretes közmondás daczára sem. Ugy látszik a tisztelendő ur nem emlékszik már arra, a mint az iskolában a syllogismusról mondtak neki. Ismételjük tehát, hogy ezentul fejére ne állítsa többé a logikát. A syllogismusban, vagy okkötesben a praemissát vagy előzményt két tétel képezi u. m. a föltétel (propositio major) és altétel (propositio minor). Ha e két tétel egyike hamis vagy az igazságnak meg nem felelő, akkor a következtetés (conclusio) is hamis.

Nézzük már most valjon helyes-e a plebános ur következtetése, illetőleg megfelelnek-e az általa felállított fő- és altétel az igazságnak.

Főtétel: A tiszta-eszlári sakterok állítólag gyilkosságot követtek el Solymosi Eszteren.

Altétel: A zsidók védelmére kelnek a sakteroknak.

Következtetés: Az állítólagos tiszta-eszlári gyilkosság ritualis.

Kedves tisztelendő uram! ha ez a következtetés helyes, akkor az általam használt példából szintén le lehetne vezetni azt a következtetést, hogy plebánosnak is lehetnek felesége és gyermekei, pedig erre a legeggyűbb ember, ki soha logikát nem tanult, is azt mondaná, hogy lehetetlen.

Lám, így tévedhet az ember, ha oly dologba ártja magát, a mihez nem ért s a melyben állásánál fogva majd nem bizonyosnak mondható, hogy elfogult.

Oktassa és nevelje a jámbor lelkiatya ezentul gyermekeit, illetve hiveit a szeretet vallásának tételei szerint, járjon előttük jó példával a felebaráti szeretetben és tü-

relmességben s biztosítjuk, hogy nem lesz többé kénytelen oktatást venni arra nézve, hogy nem az embertársak el leni izgatás, hanem az erkölcsös példaadás a lelkipásztor kötelessége, legyen az bármely vallás hirdetője.

Az izraelita hitfelekezeti iskola és a vallásoktatás.*)

(Első hozzászólás.)

A „Szombati Ujság“ 7. számában már egyszer kifejezést adtam e tárgyról való nézetimnek. Midőn tehát most t. szerkesztő ur szives engedelmével újra kívánok e tárgyhöz szólani, nem azért teszem, hogy a L. ur által P. urnak szánt palmaágot magamnak igényeljem, hisz, hogy tehetném azt, mikor ez kizárólag Klingberg urat illeti, ki először penditette meg e lapokban a szönyegen levő kérdést. De igenis erkölcsi kötelességemnek tartom a hozzászólást bölcseink régi közmondásánál fogva: „קרינה דאיתרתה איתרו“ „קרונה דאיתרתה איתרו“ meg azért is, hogy megmutassam, miként sem tollam nem rozsdásodott meg, sem a polemia nem retentett vissza, hanem akkori elhallgatásomat részint meg rongált egészségem okozta, részint pedig azon szándékom, hogy az akkor már tervezett utazásom alkalmával gondom lesz rá ez ügyről újabb tapasztalásokat szerezni. Nem is késtem volna ez ügyet ismét szönyegre hozni, de nem akartam a napi események által amugy is meg rázkódtatott kedélyeket saját hibáink leleplezésével még jobban elkészeríteni. Mert valóban igen szomorú állapotok észlelhetők mai napság számos iskoláinkban széles e hazában és minden elfogulatlan vizsgáló azon kétségbeejtő meggyőződésre juthat, hogy a jelenleg fenálló hitoktatási és vallásgyakorlati rendszerünk mellett, valamint a szülők részéről minden vallásos dolog iránt tartózkodás nélkül tanusított közönyösség következtében a későbbi nemzedék alig fogja tudni, miért kell neki a keresztény világtól itt-ott különös hangoztatással kiejtett „zsidó“ nevet eltűrnie.

De szóljanak a tények. A szünidőben ugyanis volt alkalmam több vidéki iskolába betekintni és ügytársaimmal egyről másról beszélgetni. Végre a biblia tanítására került a sor. És ime csudák csodája! Mint ha Práger Samuel ur állítása szentesített törvénynyé vált volna, mindannyian azon jeremiádára fakadtak, hogy a 4. osztályban nagy nehezen csak Mózes első könyvének csekély részét végzik be, többre nem mehetnek. A sok közül egyik azzal szépitgette panaszát, hogy igaz ám, ő a bibliát nyelvtan alapján kezeli! Ez utóbbi hát P. urat még tulszárnyalta.

E tények valódiságát reményelem, még Klingenberg ur sem fogja kétségbe vonni, daczára szélesebb körű ismeret ségenek és alapos információjának, mert hiszen irva van, még pedig azon mentegetéssel, hogy héber tanításra szánt 1—2 óra alatt lehetetlen is többet tanítani. És ha a statisztikai adatok bizonyítanak is, hogy a zsidó tanítók tulnyomó többsége magasztos feladatának derekasan megfelel, még mindig elég szomorú állapot az, ha a kisebbség nem tud vagy nem akar hivatalában lelkiismeretesen eljárni. Én legalább azt állítom, hogy ha a tanító szent hivatását kellően megértette, minél fogva életét az ifju nemzedék üdvének előmozdítására kell szentelnie, kötelessége teljesítésében sokkal többre mehet, ha ért a dologhoz. Már pedig ezen állításom nem szorul semmi véleményezésre, mivel erre élő bizonyítékot állíthatok saját iskolámban. Én ugyanis magam tanítok héberül minden osztályban, kivéven az első osztályt, hol a pusztá héber olvasást kollegám tanítja. És habár napi 7 tanórával bővelkedünk, a héber oktatásra nem fordíthatok többet 2 óránál. Mindamelllett a 4. osztályban Mózes 5. könyvét teljesen befejezvé, az 5. osztályban mindig 7"ג-ből is taníthatok még valamit. Pedig én sem vagyok különb tanító másnál, de addig kutat-

*) L. 366. l.

tam, míg a helyes módszert feltaláltam, melynek alkalmazásával egész könnyűséggel haladhatok előre, úgy, hogy meglepő sikert mutathatok fel évről évre. Tanítási módszerem ugyanis a következő:

Minden gyermek kezébe magyarra fordított bibliát adok. A 2. osztályban én magam mondom elő minden egyes mondatot, 1—2 néha több gyermekkel ismételtetem olyformán, hogy minden szó fordítását a könyvből olvassa ki. A 3. és 4. osztályban már a gyermekek maguk felváltva tartanak előadást jelenlétemben, én csak figyelemmel hallgatom s megadom a szükséges magyarázatot és utbaigazítást. Valamint a többi tantárgyakat, úgy a bibliát is, ott-hon kell jól megtanulniok és más napon hiba nélküli felmondaniok. Az 5. osztály minden héten a heti szakaszt mondja fel és azon kívül mindig valami újat tanul héber nyelvtan mellett. A *שְׁתֵּהי שְׂמֵחָה שִׁמְחָה בְּפִיהֶם* parancsot. *שְׁתֵּהי שְׂמֵחָה* úgy alkalmazom, hogy már az alsóbb osztályokban szoktatom őket időnként 1—2 mondatot könyv nélkül megtanulni, minek azon természetes jó következménye van, hogy a gyermekek tisztán ejtik ki a szót és a héber olvasásban mindinkább tökéletesülnek. De még azon előnye is van e gyakorlásnak, hogy ez által szókincsre tesznek szert. Az 5. osztályban természetesen még inkább követeltem ezt úgy annyira, hogy például a múlt évben előadott egész „Tehilim, Megiláth, Eszter, Ruth és Echa tananyagának „Tehilim“ nagyobb részét könyv nélkül tudták elmondani. Nem fogja tőlem senki rossz néven venni, ha ez alkalommal az atyai szív gyengédségének engedve, negyedik osztálybeli 9 éves fiamról teszek említés, ki a héber tantárgyakban már az 5. osztályllyal haladva, úgy Mózes öt könyvét valamint az említett szentírási könyveket majdnem szóról szóra elmondja könyv nélkül.

Az elmondottakból világos, hogy jó akarat mellett sokra lehet menni. Ám kíséreljék csak meg t. ügytársaim és biztosítom, nem lesz többé okuk tehetetlenségüket a csekély számú órákkal leplezgetni. Gondolják meg, hogy munkálkodásunkat csak akkor kíséri eredmény, ha azt buzgalommal kezdjük és kitartással folytatjuk. De hogy a kezdet ne maradjon mindig csak holnapra, határozott akarat kell, mely cselekvésben nyilvánul még ma. Ha valamit elkezdünk, tul vagyunk a főnehézségen s azt rendesen kedvvel s megelégedettséggel folytatjuk, a megkezdés halogatása következtében pedig a legkönnyebb dolog is kivihetetlen.

Végre legyen szabad még P. ur jámbor óhajására és L. ur propositiójára néhány megjegyzést tennem. Mindkettőjük azon nemes célú tartják szem előtt, hogy a gyermekek vallásgyakorlásra szoktattassanak. Nagyon helyes. Nekem csak intentiójuk ellen van kifogásom P. ur ugyanis a hitoktatás hiányairól panaszkodik és e baj orvoslására a templomban keres gyógyszer, mi úgy is magyarázható, ha már a héberben úgy is oktondi marad, legyen legalább jámbor zsidó, L. ur pedig a gyógyszerrel még a tanító baján is akarna segíteni. Uraim! ne zavarjuk össze a fogalmakat „*זמן תורה להודו זמן תפלה להודו*“. Nekünk főfeladatunk a tanítás, arra kell törekednünk, hogy ha az előrehaladott kor igényeinek minden irányban megfelelnünk, mint zsidó tanítók, ős nyelvünket is ápoljuk kellőképen, mi ugyan korántsem ment fel bennünket azon kötelesség alól, hogy a gyermekeket vallás-erkölcsi gyakorlásokra ne szoktassuk. Sőt inkább tegyük meg ezt, a mennyire a szülők közönyössége megengedi, minden önzés nélkül, csupán azon indító ökből, mert kötelességünk a hiányos családi nevelést lehetőleg jóvá tenni. De hogy mit tehetünk e cél elérésére, arra nézve nehéz lesz általános eljárást ajánlani, mivel a vallás dolga napjainkban csakis helyi viszonyoktól függ.

Schlesinger Lipót,
ipolyvási ig. tanító.

Bibliafejtegetési tanulmányok.

Irta: Steiner Ignác, Léván.

(Vége.)

Bacher Simon a kérdéses versszakot Jochain cz. fordításában így értelmezi. „Az erény kedvelőjének álmot ad.“ Valószínűleg őt is a mondatok összefüggése indította e magyarázatra. Ezen összefüggést föltéve és abból kiindulva, úgy hiszem, hogy a költő körülbelől következő gondolatot forgatott elméjében: Isten, daczára az árulkodók fáradozásainak és ellentétben velök, mint kik boszut forraló terveik megvalósítása miatt nyugalmat nem élvezhetnek, kedveltjének üditő álmot ad. *בְּן* ép úgy hasonlító kötszó, mint a következő versben: *בְּחַצִּים בִּיד . . . בְּן בְּנֵי*, csak-hogy itt a hasonlító „kaph“ vagyis helyesebben *כֶּאֱשֶׁר* szócska kiszorult, tehát értelme: *כֶּאֱשֶׁר שׂוּחַ לָכֶם*. Így az egész kikerekített gondolat. Emaz értelmezés támpontjául egy félig-meddig történeti bizonyíték is hozható fel.

Az „Énekek énekének“ 3. fejezetét némely újabbkori írók későbbi interpolációinak tartják, s csakugyan *חֲרֻנָּה* *אֶפְרַיִם* s egyéb kifejezései késői időre vallanak. (I. Bernstein: (Rebenstein) Das Lied der Lieder; Zunz: Gesammelte Schriften I. k. 145. l.) Én itt interpolációt szoszerinti értelemben nem látok, hanem az egész könyvet különböző időkben keletkezettnek s egy kéz által összegyűjtött pásztordaloknak tartom. A mondott fejezetben ezeket olvassuk: Ime, Salamon nyugágya, körülötte hatvan vitéz, Izrael vitézei közöl. Valamennyi kardövedzett, harczolni tanult, mindegyik csipőjén a kard, éji rettegés ellen (3, 7—8.) E vers közbeszurt mondat jellegével bir, mert társaival semminemű összefüggésben nincsen. Ugy látszik, hogy itt történeti tény hozatik föl, melyről nincs kizárva, hogy Jochannan Hyrkan idejében folyt volna le. Az Énekek énekének Salamonja éjjeli rettegés miatt álmatlankodott, a hatvan válogatott ör bizonyára éjjeli orvtámadások meggátlására szolgált; a 127. zsoltár, mely szintén Salamonhoz van czimezve, a későn fekvő s korán kelő árulók hasztalan fáradozásairól szól s kiemeli, hogy a „kedvelt“ álomban részesül. E kedvelt (*יְדִידוֹ*) a költemény homlokán álló Salamon maga, célzással „Jedidjah“-ra, mely nevet Salamon istentől nyert. (II. Sam. 12, 24.) Miután pedig a költemény, mint kimutatva lón, Jochannan Hyrkan idejében keletkezett, ezen Salamon csakis az utóbbinak fia és utóda: Aristobulus (*אִיסְטוֹבּוּלוֹס*) lehet. Hogy miért nevezte őt a költő Salamonnak, rejtély marad, valamint rejtély marad az is, hogy miért nevezte az atyát Dávidnak? A kombinációnak itt tág tere nyílik, de a történet semminemű utbaigazítást nem ad. Lehet, hogy a költő a közszokásnak hódolt, lehet, hogy Aristobulus-Jehudahban volt valami, a mi önkénytelenül Salamonra emlékeztetett. Mindez azonban csak alárendelt érdekek bir. Az Énekek-énekének harmadik fejezetében, valamint a 127. zsoltárban említett Salamont egy s ugyanazon személynek tartom. E két hely közt van bizonyos összefüggés s azt így vélem megmagyarázhatni: A samaritanok Sechem és Samaria elpusztulása közt boszut forraltak s Jochannan fiának élete ellen törtek. Ez kénytelen volt magát fegyveresekkel őriztetni. Később, midőn a samaritanok ereje végképpen hanyatlott, Aristobulus nem tartott többé tőlük, s békés nyugalomnak engedhette magát át. Lehet, hogy ebbeli felfogásban tévedtem, de az összefüggés minden esetre megvan, mert az említett két helynek egymással való ilyenemű találkozása pusztá véletlenség nem lehet. S most térjünk vissza zsoltárunk hátra levő részéhez! „Ime, az Örökkévaló adománya a fiak, jutalom a méh gyümölcse. Mint a nyilak a vitéz kezében, olyanok az ifjukornak gyermekei.“ Hyrkannak öt fia volt, kik közöl három a történetből ismeretes, mindannyian vitézek és harcziasak. Mint láttuk, a samaritanok elleni hadjáratot

két idősebb fiára bizta. Erre czéloz a hasonlat a nyilakkal. A hová a hős kardjával nem fér, oda irányozza nyilait Hyrkan főpapi teendői Jeruzsálemben való jelenlétét kívánatossá tevék, de útnak indította fiait, „tegzének nyilait.“ Nem is vallottak kudarcot, mert az ellenséget engedelmességre kényszerítették, a samaritanok oly vereséget szenvedtek, mint többé ki nem heverhettek, templomuk sem épült föl újra. Ez az értelme e mondatnak: **לֹא יָבִישׁוּ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵיהֶם בַּשֵּׁנָה**. Bölcsseink értelmezése folytán: **אֲמִירָה רַבָּה דְּבַר קִשָּׁה**, utóbbi ige a kemény szót, a parancsolást jelenti, ilyen a jelentése több helyütt a szent írásban.

A darab beltartalmát tekintve, szerzője csakis pharizaeus lehetett, mert az emberi sors intézőjének isten mondatik, a sadducaeusok pedig a jó s balsorsot az ember cselekedeteinek következményeiként tekintették s az isteni gondviselés befolyását tagadták. Miután pedig a költemény mind Jochannan, mind az ő fiai irányában jóindulatot tanusít, keletkezése minden esetre Jochannanak a pharizaeusokkal történt meghasonlását előző időre esik.

Ez a 127. zsoltárnak magyarázata a történet alapján, melynek mellőzésénél az egész összefüggés nélküli szóhalmoz. Lehet, hogy itt-ott egyéni nézetnek adtam kifejezést, de ez a dolog lényegén nem változtat semmit. Ha valaki az összefüggést jobban tudja megmagyarázni, **וְרַנְי וְהַשְׁמֵעָה** tanítson s én meg fogom hallgatni!

A tizza-eszlári büntény.

Tizza-Eszláról nyert tudósítások szerint van rá hiteles bizonyíték, hogy Solymosi Eszter azon időben, melyben az egyetlen mesterségesen betanított gyermektanu vallo-mása szerint már le volt sakterolva — abban az időben még élt, még sirt s keservesen panaszkodott azon bántalmak fölött, melyekben embertelen gazdaasszonya érdemetlenül részesítette. Nemcsak nővére Zsófi, beszélt vele délután egy óra tájt, hanem látta Esztert még később egy másik tanu is, kit meg nem lehet még nevezni, mert az antiszemita banda nemcsak vakmerőséggel, hanem pénzzel is dolgozik. Ugyan ezen tudósító mondja: Két éve sem mult, hogy Huri Andrásné a nála szolgált Jakab Jánosné leányát az Ofalubólfélholtra verte, a miért is az asszonynak és férjének sok baja volt a törvény előtt; egy éve sem mult, hogy Huri András saját tizennégy éves, Samu nevű fiát kergette a halálba, kényszerítve azt leszállani a kutba egy oda beesett kis liba után, és Huri Andrásné rosszul bánt Solymosi Eszterrel is. **Solymosi Eszter szomorú, mélabus természetű volt; maga Huriné beszélt, hogy nem látta őt a leányt sohasem nevetni, nem hallotta sohasem dalolni; és Huriné maga beszélt, hogy ő azon nap reggelén, melyen Eszter eltűnt, szidta ugyan és piszkolta, de meg nem ütötte; van azonban valaki, kit megneveznek majd ott és akkor, hol és mikor a tanut a Bandiktól, Baryktól és Gyurkától féltene nem kell, van, valaki, ki tudja, hogy Huri Andrásné Solymosi Eszter nevű szolgálóját április elsején kegyetlenül megverte. Tudomása volt ezekről a vizsgálóbíró-nak, de nem alkalmatlankodott Hurinének: mert hisz Ónody Géza ritualis gyilkosságot akart. Huriné április elsején délután három órakor már kereste Solymosi Esztert Rosenberg Hermannál, kereste kutakban és árkokban, nem ölte-e magát valamelyikbe. Honnan sejtette Huriné, hogy Eszter, ki azelőtt Rosenberghez nem járt soha, honnan sejtette ő, hogy Eszter Rosenbergnél szolgált Zsófi tsetvérevel találkozott? honnan sejtette, hacsak Eszter maga nem mondta meg neki akkor, midőn a festékkal haza**

érkezett volt és gazdaasszonya dühösen rárivallt, hogy hol volt oly sokáig? Eszter akkor megmondhatta neki, hogy Zsófival beszélgetett. Megverte-e ekkor Huriné a leányt úgy, hogy az elkeseredésében egyenesen a Tiszának ment, vagy megütötte úgy, hogy a leány rögtön szörnyet halt, (a Tisza Dadánál talált hulla fején haláltokozható ütés van) és vajjon csak a rákövetkező éjjelen vitte vagy vitette a Tiszába, ezt kellett volna kutatni a vizsgálóknak. Annyi azonban bizonyos, hogy Huriné akkori cselédje (most katoná) részeg fővel egy izben oda nyilatkozott, a nélkül, hogy valaki kérdezte volna, hogy **bizony nem igaz az, hogy Huriné neki ötven forintot adott, a miért Solymosi Eszter hulláját a Tiszába vitte.** Tudta ezt a vizsgálóbíró, de nem alkalmatlankodott Hurinének; mert hisz Ónody Géza ritualis gyilkosságot akart. Huriné április elsején délután, tehát még azon nap délutánján, melyen Solymosi Esztert utoljára látták, jajveszékelve beszélt, hogy Esztert a zsidók ölték meg, mert keresztény hajadon vérre van szükségük husvétjükra; beszélt ezt Huriné boldogboldogtalannak, elmondta mindenkinek, ki csak hallani akarta, beszélt oly soká, terjesztette oly kitartással, hirdette oly szorgalommal, makacsul, fáradhatlanul és hozzá a véletlen is kedvezett neki. Az idő közvetlen a zsidó husvét előtt volt, ott volt Eszláron a sok idegen sakter; voltak tanácsadói, kik biztatták, hogy a rémtörténet hívőkre fog találni; sőt mi több: Ónody Géza is kezdte hirdetni a parlamentben, a világ egyik legalkotmányosabb és legszabadelvűbb ország parlamentjében a rituafis gyilkosságot.

Igy tenát nem csoda, hogy voltak sokan, kik lépre mentek. Nagy sötétség uralkodhatott, hogy Mezei Ernő szavaival éljek, nagy sötétség uralkodhatott a tizza-eszlári vizsgálat vezetői fejében, hogy jutottak arra a gondolatra, hogy azt az asszonyt is kérdőre kell vonni, ki első sorban köteles lett volna felvilágosítást adni Solymosi Eszter hol-létéről.

Egy másik tudósító írja:

Nyiregyháza, november 25. A t.-eszlári ügy egy leg-ujabb fordulópontja előtt állunk, Solymosi Eszter valódi gyilkosa, valamint a becsukott sakterek ártatlansága már legközelebb napfényre kerül. Most kora volna azokat a momentumokat még csak érinteni is, melyek e nevezetes tényt bizonyítani fogják, mert alapos a gyanu, hogy a ritualis bünt csináló banda az igazság kiderítését olyan eszközökkel megakadályozná, melyek minden emberi számitáson kívül esnek.

LEVELEZÉSEK.

Gyulaféhérvárott, 1882. november 13.)*

Tisztelt szerkesztő ur!

Midőn mult julius havában itt járt, megígérte, hogy a községünkről szerzett tapasztalatait alkalmilag közzé fogja tenni lapjában, én ellenben azon ígéretet tettem, hogy hébe-korba értesítendem a községünkben felmerülő figyelemreméltó dolgokról. Ugy látszik t. szerkesztő ur nekem akarja az elsőséget átengedni; élek tehát e joggal.

Községünk orthodox a szó szoros értelmében, azaz igazhívő zsidókkól áll, kik hitökért és hazájokért mindent feláldozni készek. De azt hiszem, hogy csak kevés zsidó község van széles e hazában, melynek tagjai annyira hódolnának a korszellemnek, mint a mi községünkéi. Bizonyítja azt leginkább iskolánk, melyben, mint személyesen meggyőződött, a **thora és derech erecz** azaz a vallási és világi tárgyak egyaránt ápoltatnak. S hogy ez így van, első sorban derék iskolaszéki elnökünknek, dr. Náthán B. városi orvos urnak köszönhető, ki mindent elkövet, hogy az itt-ott még felmerülő obskurantismust községünkben tökéletesen kiirtsa, mi tekintélyénél fogva, melynek váro-

*) Térszüke miatt elkésett. Szerk.

sunk összes polgársága előtt bir, részéről nem hiába való törekvés.

De a mit az iskoláról mondtunk, sajnos nem mondhatjuk a templomról is, mert istenitisztelet dolgában ott állunk még, hol ősapáink állottak száz évvel ezelőtt. Igazságtalanok volnánk azonban, ha e mulasztásért községünk elnökét, Baruch Albert urat vagy annak tagjait vádolnók, hisz ők majdnem kivétel nélkül intelligens emberek lévén, szívesen megfelelnének e tekintetben is a kor követelményeinek; de az öregek iránti kegyelet, mi hitsorsosaink egyik legkiválóbb erénye, tartóztatja őket még most vissza attól, hogy öregeik hátralevő napjait ujitásokkal elkeserítsék. Biztosítom azonban, hogy nem telik bele sok idő és e tekintetben is megtesszük majd kötelességünket.

Községi intézményeinkről szólani felesleges volna; bir ugyanis azon intézményekkel, melyek minden jól rendezett községben fellelhetők; de valjon van-e minden zsidó községnek oly kórháza, mint a minő a mienk, — abban mégis mernék kételkedni. S hogy ez intézet van és áldását árasztja a szenvedő emberiségre, két egyénnek köszönhető különösen, ugyanis Körner Jozs. urnak, a szent egyesület elnökének és dr. Náthán B. urnak, az intézet orvosának.

Egyet azonban még sem hagyhatok megrovás nélkül s ez azon absurdum, hogy községünk évenként 30 frttal adózik az orthodox irodának, hogy legyen Iczig bar Remo Reichnak és a környezetét képező részeges lengyel zsidóknak miből dözsolni. Reményilem, hogy ezen figyelmeztetésem elég lesz arra, hogy községünk e fölösleges, törvénytelen, de kárba is veszett adót egyszer s mindenkorra meg fogja tagadni.

Végül még egy bizonyíték arra nézve, hogy községünket csakugyan a haladás szelleme lengi át.

A minap három magyar felirású sirkő állítottatott fel az izr. sirkertben a nélkül, hogy a chebrának legkisebb kifogása lett volna az ellen, pedig tudtommal alig van a hazában orth. község, mely az ily ujitást szó nélkül megengedné.*) Látja tehát nálunk a talaj már teljesen elő van készítve a községi intézmények korszerűsítésére, csak alkalom s egy kissé szilárdabb akarat az intézők részéről — s ott leszünk a hol máris lennünk kellene. Végül még egy hirrel szolgálok, mely ugyan nem szorosán felekezeti ügy, de mert zsidóról van szó, tán mégis megérdemli a felemlítést. A m. kormány a mult napokban dr. Náthán B. urat kir. törvényszéki orvosnak nevezte ki, daczára annak, hogy bizonyos részről nagyon ellene dolgoztak.***) Hja de hiába: Az érdemé a jutalom! Isten velünk!

r. l.

Veszprém, 1882. novemberhó 10.

Tisztelt szerkesztő ur!

Hazafiui kötelességemnek tartom egy újabb adattal szolgálni azon állítás bebizonyítására, hogy főleg német és tótajku emberek fogékonyak az antiszemita tanok iránt.

Veszprém városában lakik egy Szabó Géza nevű csavargó egyén, ki valaha egy budapesti vendéglőben „Hausknecht“ volt s ott a szemita vendégek kegyelméből egy pár forintra tett szert. Ez az egyén mindent elkövet, hogy a nálunk fenálló egyetértést megzavarja s az antiszemitizmust ide is becsempészsze. E czélből a minap 15–20 német parasztot gyűjtött maga köré, a kikkel az ugynevezett „Hindler csárdába“ ment, hol a korcsmáros maga is ismeretes antiszemita s itt addig fizetett a parasztoknak bort mig intentióira praeparaltnak találta őket s akkor nagy-

*) Midőn a pápai zsidó temetőben először akartak magyar feliratu sirkövet felállítani, egész harcot kellett az illetőnek megkezdeni a bigot chebra-előljárósággal s végre is — ha nem tévedünk — csak különös díj lefizetése után engedtetett meg a kegyeletes aktus. Szerk.

**) Fogadja a t. doctor ur részünkről is a legszívélyesebb szerencsekivánatokot valóban megérdemelt kitüntetéséhez s mert tudjuk, hogy ő volt az, ki a magyar felirású sirköveket állította fel tavalay elhalt neje és két fia sírja fölött — e hazafias tettért jejaser-koco-t mondunk neki. Szerk.

hangzásu izgatóbeszédet mondott nekik, melyet „Éljen Istóczi“ kiáltásokkal kellett kísérniök.

Ugyan azon korcsma egy külön asztalánál két szt. gaáli magyar paraszt is ült egymással beszélgetve és rá sem hederitettek a németek kiabálására mig a „Hausknecht“ elébök nem állott rájuk parancsolván, hogy ők is éltessek Istóczyt, mire azonban azt felelték, hogy nekik semmi közüük aokhoz az emberekhez.

E tagadó válaszra felbőszülten rájok rivalt a „Hausknecht“: Tudjátok ti, ki vagyok? Én erdélyi országos képviselő vagyok, nekem roppant vagyonom van s azzal lehuzta újjáról a gyűrűjét, kihuzta zsebéből óráját. elébök tartotta mondván: Nézzétek, ez maga többet ér 1000 frtnál, van nekem pénzem is elég, fizetek, a mit kívántok, csak mulassatok és kiabáljátok „Éljen Istóczy!“ De a derék szt. gaáli parasztok sem ajánlatát el nem fogadták, sem az irányukban támasztott antiszemitikus követelésnek meg nem feleltek.

E makacsság egészen kihozta az agitator sodrából, neki esett németjeivel a két magyar embernek s ugy elpáholták őket, hogy a vér csakugy csurgott róluk s mindezeket teljes nyugalommal végig nézte az elvhü korcsmáros is.

A megsértett parasztok másnap reggel orvosi bizonyítvány előmztatása mellett előadták panaszukat a competens bíróságnál, de mert sem a „Hausknecht“, sem német secundansainak nevét nem tudták és a korcsmáros sem akarta őket megnevezni, elégtétel nélkül kellett hazamenniök.)*

Pedig a korcsmárosnak sem volna oka a zsidókat gyűlölni, hisz uzsora dolgában jóval felül mulja szemita collegáit; mert olyan zsidó uzsorás tudtunkkal itt alig van, ki a márkói megszorult parasztoktól minden 100 frt kölcsön után hetenkint 1 frtot venne kamat fejében.

Záradékul még a következő tény. Nálunk jelenik meg egy „Veszprém“ czimű heti lap, melynek tulajdonosa zsidó, szerkesztője pedig kath. pap. A lapot mint helyi érdeküt a zsidók is szépen támogatják, de mégis alig mulik hét, melyben a zsidók meg nem támadtatnának benne. Igy pl. a 47. szám a következőket közli: „A tiza-eszlári ügy ismeretlen hullája“ a czime egy röpiratnak dr. Claudius által írva, mely fájdalom a zsidóknak többet árt mint a menynyit használni akar az által, hogy a dadai álhullát erőnek erejével, ugy tünteti fel, mintha Solymosi Eszteré volna. Kár a nyomdafestékért. — Ehez nem kell kommentár.**)

Tisztelettel

Egy buzgó olvasója.

Nagyvárad, 1882. november 22.

Tisztelt szerkesztő ur!

Folyó hó 15-én mult három hónapja annak, hogy dr. Kohut Sándor főrabbi a helybeli haladó hitközség kebelében a papi hivatalt elfoglalta, és e rövid időtartam alatt — alkalmi beszédeken kívül — tiz monumentalis beszédet mondott a Ciontemplomban, melyek mindenike a rhetorikának egy-egy mesterművét képezi. Nem volt azokban üres phrázis, hangzó szó, mesterségesen készített kölsői virág, hanem volt mindenikben határozott eszme, körülirt gondolat, concret fogalom, szóval tiszta józan ész és practikus felfogása dolgoknak és viszonyoknak.

*) Már megengedi a t. levelező ur, hogy tudósítása e pontját kétségbe vonjuk, mert bármint hánjuk vetjük is a dolgot, nem igen akar quadrálni. Szerk.

**) Az itt említett sorokat mi is olvastuk s noha rosszul estek nekünk is, még sem szóltunk, mert ismerjük a „Veszprém“ t. szerkesztőjét s tudjuk, hogy nem zsidógyűlöletből írta azokat. A magyar kereszténység annyira bele nyargaltatott az antiszemitizmusba a ritualis gyilkosság és hullacsempészsés meséje által, hogy a legelfogulatlanabb sem tudja magát az alól emancipálni. Mind a mellett elvárnök a „Veszprém“ tudós szerkesztőjétől, ki tudtunkkal igen gyakran érintkezik zsidókkal, hogy az esetre is, ha a rémmesének valami valóságot tulajdonit, reselválna véleményét azon időre mig a büntényit kideritik reánk.

Földi és mennyei, testi és lelki, egyéni, családi és társadalmi egymáshoz viszonyítva és körvonalozva, oly meszterileg lett lelki szemeknk elé vezetve, a mint csak egy ily hatalmas, nyelv- és szaktudós avatott ajkiról várható.

E mellett minden szombat d. u. a középtanodák, polgári és népiskolák mindkét nembeli ifjúsága részére rövid exhortációkkal egybekötött isteni tiszteletet rendezett be és ezen az ifjúság érdekében tanusított érdeklődése az érdekeltek egész seregét vonzta a templomba. Hogy a hittani oktatásra kiváló gondot fordít, azt nem is szükséges mondanom.

A közelmúlt szombaton is egy ily nagyszabású beszédet tartott, mely a jelenvoltakat majd öröm, majd bánatkönyvekre indította. Elmékedése tárgyául az ősök élményeinek közösségét fejtegetvén, jellemző pontul kiemelve, hogy valamennyinek életében a kút játsza az egyik főszerepet, hol majd „עֵשָׂק“, c z i v a k o d á s, majd „עֲמֻנָה“, g y ű l ő l e t és csakoskára „רַחֲמֵיךָ“, s z a b a d s á g nevet nyer. S jóllehet a föld összes népei el nem vitázhatják, hogy a tudományt jelképező első kutforrásokat Jakób Izraelnek, ki egymaga hengeríté el a h á r o m n y á j által körülvevett kutnyílásáról az akadályt képező követ, mégis fennen kérkednek! „לֵנִי הַמַּיִם“, m i e n k a v i z!

A sikerült párhuzamot a jelenkor szomorító viszonyaira alkalmazva, szívének egész fájdalmával felkiálta: Szorongatott testvéreim! „הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב“, Nekünk — fájdalom — nem marad egyéb hátra, mint könyörgő szózatunkat éghez emelni, „הַיְדִים יְדֵי עֶשָׂו“, mert a mi a hatalmat illeti, az Ezsau kezében van . . . .

Záradéku felbátorítja hibeit, támaszkodva a történet csalhatatlan igazságára, reméli, hogy még jöni fog, még jöni kell egy jobb kor, a melyben ócsárlóink elégtételt adandnak az ellenünk elkövetett méltatlankodásokért; már is hallatja a magyar nemzet lelkiismerete: Kossuth Lajos, nagy hazánkfia, intő szózatát és a lovagias magyar nemzet hihetőleg megsziveli prófétája hatalmas intését; mi pedig ne riasztasuk vissza magunkat a jelen zivataros perczeitől, a menydörgő szavak — isten segedelmével — megszűnnek, haladjunk tovább is erényben és hazafiságban a mennyire lehet — előre!

Nagyvárada haladó hitközsége, mely öt éven át a közbőzség dermedt fagyától nem maradt érintetlen, csak is melegség és ügyszeretet mellett indulhat ismét életnek, ha t. i. e kitűnő szorgalmas és tevékeny férfiú intenzióit magáévá teszi, nyerhet vélt haladása lendületet. **r. l.**

Pápan, 1882. november hó 21.

Tisztelt szerkesztő ur!

A XIX. század végén szönyegre hozott antiszemitizmusnak pápai követői is megérdemlik, hogy e becses lapok hasábjain pellengérré állíttassanak. A humanizmus magasztos eszméitől vezéreltetett tisztességes, részrehajlatlan sajtó, legyen az szemiták, vagy nem-szemiták kezeibe, ostorozri törekszik e társadalmi rákfenéket, mert csak ily módon orvosolhatók a reakciónárius üzelmek, melyeknek Pápa is színhelye.

Más s örvedetesb társadalmi jelenségekről szerettem volna referálni, de ez alkalommal kell, hogy a pápai zsidóellenes műveletek legujabb produkcióit tárjam a világ elé. Ugyanis f. hó 18 án, azaz szombaton virradóra ismételten érezték zsinagógánk ablakai az antiszemitikus dühvész beverési örvöngését. Elöttünk már nem ujság az ilyféle művelet, mert mi már haémadizben siratjuk imaházunk drága színes ablakait, melyek éppenséggel nem kerültek ki szemita gyárból, a hol bizonyosan raktáron lesz más 11 üveg-tábla; de nem fojthatom el csodálkozásomat a fölött, hogy mért nem utasítja éndre rá a városi hatóság arra az „Istóczy“-hoz czimzett vendéglő tulajdonosára, ki egyrészt spekulációból, másrészt pedig a zsidók boszuságára nyitott

korcsmát istenkáza legközvetlenebb szomszédóságában? Jól tudja a város, hogy e vendéglő az antiszemiták gyűlhelye, de arról megfedekezik, hogy templom mellé nem való korcsma. A vallásosság emelte-szent csarnok mellett nem szabadna megtűzni az erkölcstelenség hajlékát. De minálunk minden lehetséges, majd tesz róla az idő, — így hangzik a közöuyt jelző recept!

A mult heti pápai antiszemitikus krónika befejezésül szolgáljon a következő eset: szegény, hamu után járó ember az ugynevezett „hamu házak“ köreyékén járván napi foglalkozása után, hogy . . . hogy nem, csak észre vette, hogy disznót pörkölnék. A dicső pötkölők argyilus szemei is megpillantották valzhogyan a szemitát és — uccurajta! nem akarták-e a szegény és mi rosszal sem sejtő embert is disznómódra megpörkölni? Az illető határozottan állítja, hogy csakugyan ez volt a dicső atyafiak szándéka.

Meglehet ugyan, hogy csak rá akartak ijeszteni a megijedt és kézen ragadott hamu kereskedőre, de furcsa világot vett ezen tény azon urak állításaira, kik erejének erejével el akarják hitetni a világgal, hogy a zsidók izgatnak. Mi azonban csak örülni tudunk annak, hogy a magyar nemzet zöme az ellenkezőről van meggyőződve.

Hazafias üdvözzettel

Hoffmann Jakab.

KÜLÖNFÉLÉK.

A „Szépiromalmi Csarnok“ anyagtorlódás miatt maradt ki mai számunkból.

— **Magyarosodunk.** Lapunk munkatársa, Schönbrunn Zsigmond, nagykallói igazgató-tanító nevét „Kuti“-ra változtatta.

— **Az egri izraelita társalgó kör** Szederkényi Nándor által kérvényt nyújtotta be a képviselőházhoz, melyben törvényhozási intézkedésért folyamodnak, hogy az izraelite hitközségek vallási ügyeik vezetésére rabbi, hitszónokot, hittanárt csak olyat alkalmazhassanak, ki a magyar kormány felügyelete álló rabbi-képezdében nyert kiképezést. A jelenleg alkalmazottak záros határidők alatt köteleztesenek a magyar nyelv elsajátítására, hogy szóbeli előadásait magyar nyelven tartsák: s arra nézve kéretik intézkedés, hogy a talmud magyar nyelven taníttassék. E kérvényre legközelebb még visszatérünk.

— **Zsidóüldözés a Rábaközben.** Mint az „Egyetértés“ táviratilag értesül, a Rábaközben Csorna vidékén, kivált Himodon a zsidók ellen oly nagymérvű forrongás tört ki, hogy az alispán kénytelen volt katonaságnak kirendeléséhez folyamodni. A Sopronban állomásozó 76-ik sored másosok zászlóalja külön vonaton a Rábaközbe indult. Mint a „Nemzet“ értesül, a belügyminiszteriumhoz az addig történetekről semmiféle jelentés nem érkezett, s ez valószínűvé teszi azt, hogy a főntebb közölt hírek t u l z o t t a k lehetnek. A mennyiben mégis katonai erőre volt szükség, az iránt intézkedhetett a főispán egymaga is s Catti a pozsonyi helyőrségi parancsnok azzal az utasítással van ellátva, hogy a főispánok megkeresésére a miniszterium megkérdezése nélkül szolgáltasson segítséget.

— **A zsidókérdés megoldása.** A minap, „A zsidókérdés Magyarországon“ című röpirat szerzője azt javasolta, hogy a zsidók térjenek át valamelyik protestáns vallásra, a miáltal a zsidókérdés egyszerűen, de radikálisan meglesz oldva. E röpirat szerzője Fekete (előbb Schwarz) Gyula Kaposvárra való negyedéves joghallgató, a ki kitűnően végzé iskoláit, nem maradt meg a javaslat mellett, hanem — mint értesülünk — áttért a protestáns vallásra. Ugyanezt tette a röpirat szerzőjének egy barátja Kohn. Jelenleg Orlai is. Kaposvárrott e hir természetesen nagy szenzációt keltett és élénk eszmecsere tárgyát képezi. Mi csak örülünk rajta, ha az ily megváltóktól végképpen megszabadulunk, mert ezek rákfeneként rágódnak a zsidóság testén.

— **A tiszaezlári bűnügy.** Nyiregyházáról jelentik, hogy a tiszaezlári ügyben sokat emlegetett zsidó koldust feleségével együtt S. A.-Ujhelyen elfogták. Az elfogottakat Valner Hermannnak s Deutsch Leninek hívják. Elfogatásuk feljelentés közben történt. Walner Hermanban azt a koldus zsidót vélik feltalálni, a ki az állítólagos gyilkosság napján a zsinagóga előtt elhaladó Solymosi Esztert Scharf Móríczt vallomása szerint becsalta volna. Scharf Móríczt a koldus zsidónak nevét nem tudta meg, hogy a tőle ellopott rendjeleket két házalónak adta el. Nikóczy megnevezte a házalók neveit és lakását is. Naményi vizsgálóbíró a két házalót még az nap letartóztatta s őket a rendőrség börtönébe szállította. A házalók mindent tagadtak. A megejtett házkutatás azonban nagyszerű eredményre vezetett. Elrejtve: nagy mennyiségű készpénzt és pedig 2000 frtot, 2 db 500—500 frtos takarékpénztári könyvecskét s a rendjelekből kiszedett egész rakás gyémántszemeket találtak. Az orgazdákat ma fogják átszállítani a fenytörvényszékhez, kiknek neveit a vizsgálat érdekében ezuttal még elhallgatjuk.

— **Veszekedés a zsinagógában.** A múlt év decz. 3-án az üllői zsidó imaházban isteni tiszteletre gyűltek össze a hívők. Az isteni tisztelet megkezdése előtt Goldstein Mór is részt vett a thóra olvasási jogy árverezésében, a melyből befolyt pénz rendesen jótékony célra fordítatik. Fischl Hermann, Goldstein régi ellensége, látván ezt, a templombóli kilépéssel fenyegetőzött, ha a thórát Goldstein, a kit „Kocsisnak“ nevezett, megtartja. Ennek nem kellett több, felugrott s Fischl származására hivatkozva, őt batyus zsidónak mondta. Fischl erre ledobta nyakából a tháleszt (imaköpeny) s elhagyta az imaházat. Amint távozott, Goldstein őt csunya módon összeszidta, amin Strasser József hívő megbotránkozván, szintén távozott. Goldstein ezután feljelentést tett Fischl mint vallászavaró ellen, de a vizsgálat alatt felmerült adatok alapján ő is a vádlostak padjára került s mindkettő ellen vallási vétség miatt emelt vádat a kir. ügyész. A pestvidéki törvényszék, a hol az ügyet ma tárgyalják, Fischl Hermant az ellene emelt vád alól felmentette, Goldstein Mór azonban, mint a ki gyalázó

kifejezése által közbotrányt okozott s a vallásos szertartást megzavarta, két heti fogságra és 10 frt pénzbírságra ítélte.

— **Antiszemita rendőr.** A bécsi rendőrség már régen üldöz egyéneket, kik az ismeretet antiszemita vignettákat ragasztgatják kapukra, falakra stb. A múlt éjjelek egyikén sikerült egy embert megcsípni, a ki e foglalkozást üzte. Ez az ember a rendőrség tagja. Egy járókelő rajta kapta, mikor épen egy kapura akart egy vignettát ragasztani. A rendőr ellen fegyelmi vizsgálatot indítottak.

— **Az antiszemitizmus** kérdésében a szélsőbal, mint párt — mint a P. N. írja — a képviselőház szombati ülésén fog nyilatkozni, a hevesmegyei kérvények tárgyalása alkalmával. Valószínű, hogy a szélsőbal magáévá teszi Polónyi Géza különvéleményét, a ki a sajtószabadság szempontjából kárhoztatja a hevesmegyei antiszemita röpiratok lefoglalását, de egyszersmind rosszalását nyilvánítja az antiszemita mozgalom bizonyos jelenségei felett.

Szerkesztői posta.

A. A. Nagyvár. Baruch rofe cholim! Gondoltam, hogy baj van, csakhogy elmúlt már. Am lássuk, mit hoz az újév. Már annyit csalatkoztam, hogy csak kötvé hiszek az ígéreteknek. Üdvözlöm.

W. J. és M. J. Ungvár. Több hozzászólás érkezett be, ezeket pedig sorjában kell közölni.

R. J. Ungvár. Ha az illetők kívánságát teljesíteném legalább 100 frtomba kerülne, ilyen áldozatot pedig nem kívánhat tőlem senki. Meg van ez örökítve ugys. Ha azonban valaki kívánja, szívesen megküldöm neki.

Kr. B. Pápa. Tisztellek benneteket. A mai számban megtalálod kérdésedre a feleletet.

Sch. L. Ipolság. A kért számokat elküldtem. A 40 kr. rendelkezésére áll, mert előfizetőtől nem fogadok el fizetést egy pár számért.

G. S. Miskolcz. Szeretném tudni, ki szopta azta hirt újjából. Ha volna valami a dologban, minden figyelmeztetés nélkül is tudósítottam volna. Köszönöm fáradságát.

F. J. Niskolcz. Igen örültem levelének, mert az hittem, hogy végképpen megrettent. Már előre örülök, b. látogatásának. Hozná isten minél előbb!

R. J. Nagyvár. Nem értem, hogy van az, hogy éppen az ön lapja marad el, holott a többi mind rendesen eljut a címzettekhez. Mäskor megtakaríthatja a két krajcárt, mert a felszólamlás portómentes, van is a postán arra való nyomtatvány.

Dr. K. J. Selmecz. A három forlnot köszönettel vettem; előjegyeztetett a november—áprilisi hónapokra. Szíveskedjék bennünket az ottani községi viszonyokról tudósítani.

R. M. T.-Lök. Sokan szólnak hozzá; mihelyt sorát ejthetjük.

„A párisi cipőhöz.“

Valódi orosz bagaria eszirmák,

Vizhatlanságáért jótállás.

Schwarz József.

Károly-körut, Károlykaszárnya 17. szám,

ajánlja gazdagon fölszerelt cipő gyári raktárát nagyban és kicsinyben, saját készítménye által legjobb és legolcsóbb árúnak elismervo, alapítottattól 1866. évben.

Hölgyek számára:

Kommod cipők finom bőr vagy eberlasztángból	1	frt 20 krtól	1	frt 50 krig
Divatos kommod cipők bőr vagy eberlasztáng vagy esokorral vagy díszítéssel	1	" 70	2	" 20
Regatta legfinomabb oberlasztáng divatos és elegans	2	" 40	2	" 60
" finom szalon-lakból úgy szinte eberlasztáng vagy kesztyű bőrrrel legújabb készítés	2	" 70	2	" 90
Eberlasztáng zúgos topán rämäs talppal 6" magas szárral	3	" 40	4	" "
Legfinomabb kesztyűbőr topán Szalonlak borítékkal 6" magas szárral	4	" 50	5	" "
Igen finom zerge vagy Chagrin topán 6" magas szárral	3	" 40	3	" 90

Urak számára:

Kommod cipők igen finom bőrből	—	" 90	1	" 20
Legfinomabb mainezi borjúbőr zúgos topán	4	" —	4	" 50
Borjúbőr topán erős kettős talppal munkások számára	3	" 50	3	" 80
Regatta Lak vagy borjúbőről	4	" —	4	" 50
Szalonlak vagy borjúbőr zúgos topán divatos és varrott talppal	4	" 50	5	" "
Zerge vagy Chagrin topán erős talppal	4	" —	4	" 50

Legnagyobb választék fi-leány és gyermek cipőkben, úgy szinte legdivatosabb ranczos eszirmák mindenféle nagyságban. Vidéki megrendelések mérték vagy mintacipő szerint utányvét mellett pontosan teljesítenek. A t. cz. közönség saját érdekében kéretik „A Párisi cipőhöz“ címet figyelembe venni. Részletes árjegyzék bérmeutve beiktetik.